

Степанов Н.Н.

ПЬЦЭ
ТУТУУТА

Дьокуускай
Бирик
2016

УДК 694(571.56)
ББК 38.635(2Рос.Яку)
С79

«Иис-уус алыба» серия 2006 сыллаахха олохтоммута

Н.Н. Степанов хаартыскалара, уруһуйдара

Степанов, Николай Николаевич.
С79 Дьээ тутуута / Н.Н. Степанов. — Дьокуускай : Бичик, 2016. —
40 с. — (Иис-уус алыба).

ISBN 978-5-7696-5010-9.
Агентство СІР НБР Саха

Дьээ тутарга ханнык матырыяалы туһанабыт? Туохтан саҕалыыбыт? Истас көстүүтүн хайдах киэргэтэбит? Уһун үйэлэргэ дьүһүнүн-бодотун сүтэрбэтин, бөһө-таба буоларын курдук хайдах оностобут? Мантан да атын ыйытыктарга хоруудары бу кинигэбэ Бүлүүттэн норуот маастара Николай Степанов биэрэр.

УДК 694(571.56)
ББК 38.635(2Рос.Яку)

ISBN 978-5-7696-5010-9

© Степанов Н.Н., 2016
© Оформление серии. НКИ «Бичик» РС(Я), 2006
© Оформление. НКИ «Бичик» РС(Я), 2016

КИИРИИ ТЫЛ

Сахалар былыр-былыргыттан дьобурдаах мас уустарынан биллэллэр. Ону утумнаан, киһи аймах кэрэҕэ дьулуһуута күүһүрэн, араас дьүһүннээх, тупсабай көстүүлээх дьиэлэр дьэндэйдилэр. Бэйэ-бэйэлэригэр майгыннаспат, тустуһунан оһуордаах, ойуулаах-мандардаах олбуордар, о.д.а. толору көстүүнү биэрэр дьиэ тас тутуулара киһи харабар бырабыллаллар.

Дьиэ туттуох иннинэ үчүгэйдик былааннаан, иттиитин суоттаан, дьиэ ис-тас тэрилэ (миэбэл, камин, о.д.а) ханна туруохтаах миэстэлэрин быһааран, барытын кичэйэн онорор ордук табыгастаах, туттарга чэпчэки буолар.

Бу кинигэҕэ, үүнэр көлүөнэ мас үлэтин мындырдарыгар үһүйүлүннүн диэн, эдэр туттааччыларга анаан сүбэлэр киирдилэр.

Олох сайдарын тухары киһи, олоҕо тупсан, оҕо төрөтөн, уруу-аймах тэринэн, туспа уһаай-балаах, гараастаах, толору хааччылыылаах (дьиэ иһигэр туалеттаах, баанналаах) аныгылыы тупсабай чааһынай дьиэни туттарга дьулуһар.

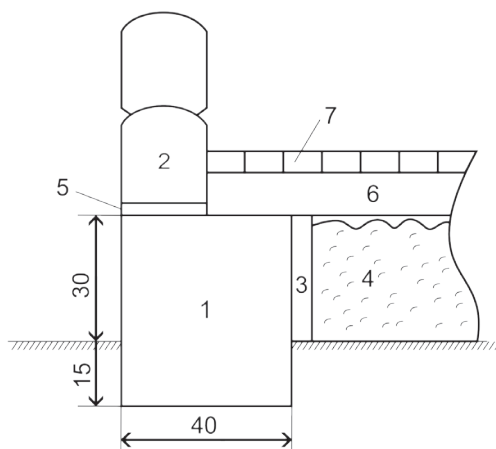
Кинигэҕэ киирбит сүбэлэри туһанан, кэрэ көстүүлээх, бөҕө-таҕа быһыылаах дьиэни туттуоххут диэн эрэнэбин.

Н.Н. Степанов,
норуот маастара

АКЫЛААТ ТҮҮЭРИИТЭ

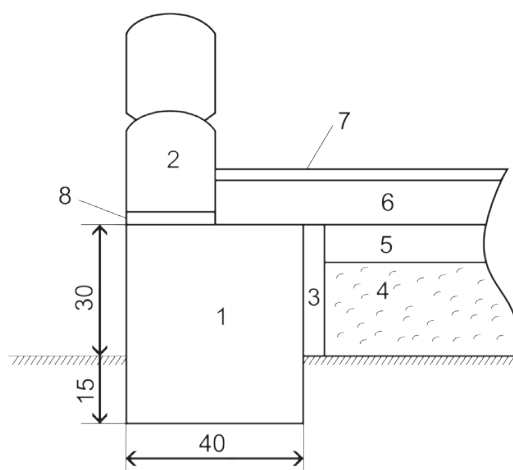
Билигин дьон үксэ дьизэтин бетон акылаат үрдүгэр тутар. Дьизэ ленточнай акылаата көнө буоларын туһугар, аан бастаан сири 15 см диригнэ диэри хаһаллар.

Ол кэнниттэн, ойууга көстөрүн курдук, хаптаһыннары 40—50 см үрдүктээх гына, ачарбааһынан тэннээн көрө-көрө, дьааһык курдук уураллар. Хаптаһыннар ардылара 40 см аһаҕас буолуохтаах.

Бастакы көрүнэ

1. Бетон ленточнай акылаат
2. Дьизэ истиэнэтэ
3. Полистироль — 5 см
4. Кумах
5. Хаптаһын. Пена
6. Муоста сиһэ
7. Муоста

Иккис көрүнэ

1. Бетон ленточнай акылаат
2. Дьизэ истиэнэтэ
3. Полистироль — 5 см
4. Кумах
5. Полистироль — 10 см
6. Стяжка бетон
7. Кафель
8. Хаптаһын. Пена

Иһигэр боробулуохалары баайта-лаан, кумах уонна гравий булкаас сиэмэн (песчано-гравийная смесь) 1/3 онорон куталлар. Бу сиэмэн акылаат үрдүттэн сабалаан дьизэ холлоһоо тахсар. Муоста сиһин эмиэ ити куппут акылааппыт үрдүгэр уураллар. Ачарбааһынан буолан, муоста сиһэ түргэнник тэлгэнэр, тэннииргэ дөбөн.

Алларанан, муостанан, тымныы кирибэтин диэн, сиэмэн акылаакка ис өттүнэн 5 см-даах полистиролу уураллар уонна толору, муоста сиһигэр диэри, кумах куталлар.

УМУҢАХ ОҢОҢУУТА

Төһө да сана сайдыылаах олох кэлбитин иһин, биһиэхэ, Саха сиригэр, дьиэбит иһигэр үүппүтүн-сүөгэйбитин, обуруоппут аһын хаһаанар-бытыгар умуһах наада. Икки араас ньыманы көрүөбүт.

Бастакы көрүнэ. Онкучабы хаһан баран, аллараа муостатыгар сиэмэн куталлар. Ол кэнниттэн, дьиэли сааһылаан, кирпииччэ ууран ойбоосторун таһаараллар. Онтон, мас өһүө түһэрэн үрүттээн, аан онороллор. Буор-сыыс түспэтин курдук, дан кутан, муоста сиһигэр диэри көмөллөр. Итинник умуһах кыһыннары-сайыннары сөрүүн буолар. Умуһахтан 50 см диаметрдаах турбаны, муоста аннынан ытан, таһырдыа быктарыахха сөп. Сайын бу турбаны арыйдаахха,

умуһах куһаҕан сыта, сиигэ тахсар. Кыһынын сабан кэбиһэллэр.

Иккис көрүнэ. Маннай тэлгэһэ тиит маһынан өһүөлээн, үрүттээн, ааннаан ампаар туталлар. Ол кэнниттэн, бэрэбинэлэрин нүөмэрдээн баран, ыһаллар-көтүрэллэр. Онтон, дьиэ иһигэр эрдэ хаһыллыбыт умуһахха киллэрэн, нүөмэрдэринэн таһаллар. Үрдүн эмиэ даннаан баран, 50 см диаметрдаах турбаны, муоста сиһин аннынан ытан, таһырдыа быктараллар. Ол кэннэ муоста сиһигэр диэри буор куталлар. Манник умуһах, мас буолан, сылаас буолар. Ол иһин, турбаны арыян, кыһынын сөрүүкэтэллэр, сайынын сиигин, куһаҕан сытын таһаараллар.

БУЛУУҢУ ХАҢЫ

Булуну ким хайдах сөбүлүүрүнэн, сатыырынан онорор. Сорохтор үөһэттэн ааннаах, сорохтор утары хааман киирэр гына онороллор.

Иккис көрүнэ икки ааннаах буолар. Оннук оноһуулаах булууну соробор «икки этээстээх булуус» диэн ааттыыллар. Бастакы аанын арыян киирэр хоско — түргэнник туттуллар аһы уураллар. Иккис аанын арыян киирдэххэ — дьэ, үһүн кыһыны быһа аһыыр аһы хаһааналлар. Уонна бу иккис этээһи, ириэ диэн, сотору-сотору арыбаттар. Ол иһин иккис хостон ас ылар түгэннэригэр, соробун соторунан ылардыы бастакы этээстэригэр уураллар. Итинник булуус аана хам сыстан хаалар, ону куруук көйөн, доргутан арыйаахха наада.

Үөһэттэн ааннаах булууну инчэбэй, уу киирэр сиригэр тутуу.

Бастаан сындыһын ампаардыы 2,5х2,5 м гына тиит маһынан 2 м үрдүккэ диэри туталлар. Онтон булуус дьааматын 1,5 м диригнэ диэри хаһаллар. Инчэбэй сиргэ дьаамаба уу бөбө киирэр, ону баһан кэбиһэллэр. Ол кэнниттэн бэлэм сындыһы дьаамаба танан туруораллар. Үрдүнэн аанныллар. Булуус сындыһа сир ньууруттан 50—60 см быган тахсар.

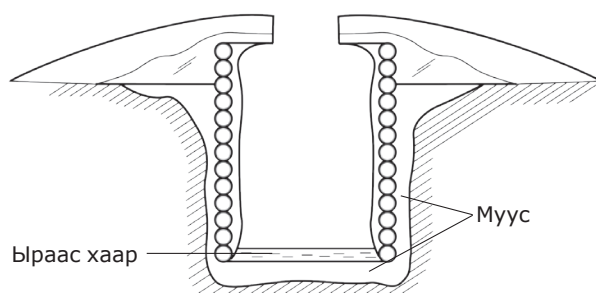
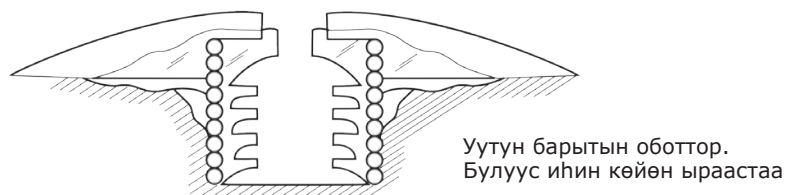
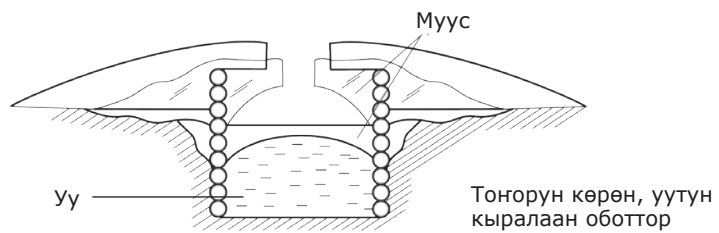
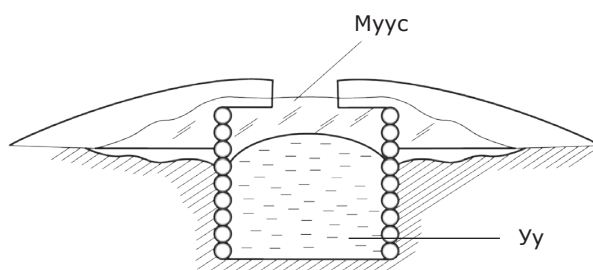
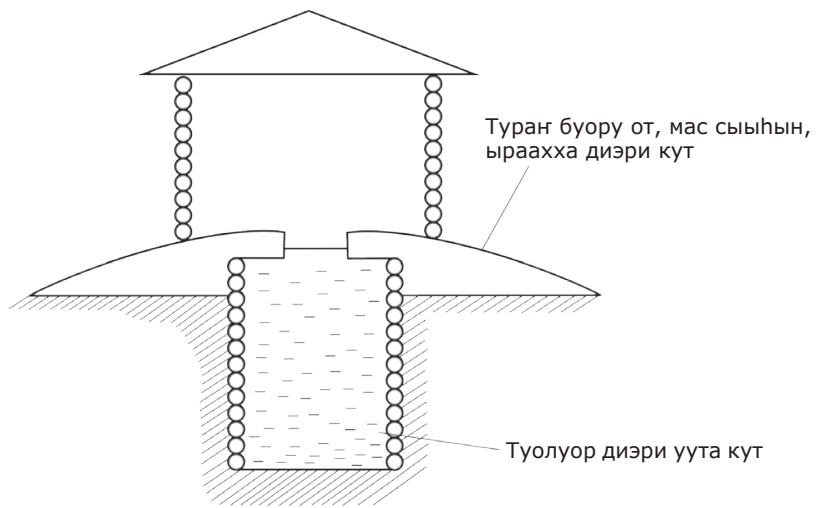
Ону үрдүгэр, барыта көмүллүөр диэри, мас, устуруус сыһын, буор, хатырык, от куталлар. От-мас сыһа көстүбэтин диэн, үрдүнэн буорунан бүрүйэллэр.

Булун үрдүгэр 4х4 м кээмэйдээх ампаар туталлар.

Булун дьааматыгар анаарыгар диэри уу киирдэбинэ, туолуор диэри эбии ууну куталлар. Дьэ уонна хаһан муус буолан тонорун күүтэллэр. Улахан тымны түспүтүн кэннэ, анныынан көйөн, уутун анаарыгар диэри оботтороллор. Онтон эмиэ тонорун кэтэһэллэр. Оннук үстэ-түөртэ хатыланар.

Уутун барытын оботторон баран, булуус иһигэр киирэн ойбоосторун муһун көйөн ыраастыыллар. Түгэбэр уу кутан тонороллор уонна ыраас хаары куталлар. Инчэбэй буора-сирэ дейө тонорун кэтэһэллэр. Оччоҕо сайыннары уу киирбэт, ирбэт тон муус буолар. Оччоҕо булуус туох да куһаҕан сыта-сымара суох буолар.

Сирэ ирбэтин диэн, кыһынын ынах саабын, сайынын от-мас сыһын уонна туран буору ыраахха диэри кутан таптайан биэрэллэр. Кэлин бу туран буор, силис тардан, сир-сир курдук буолар.

ДЫЭ ХОЛЛОБОХУН ТУТУУ

Холлобос тутуута дьэз биир саамай уустук оноһуута буолар. Дьэз муннугун уонна баһытын хайдах онороргуттан дьэз ичигэхэ тутулуктаах.

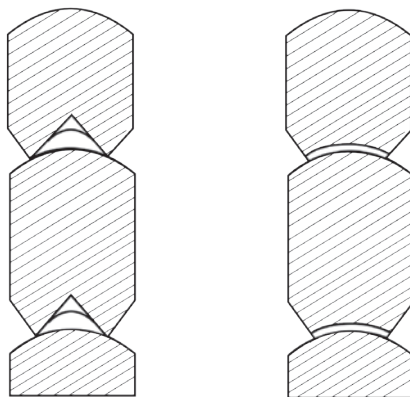
Урут да, билигин да бетон ленточнай акылаат үрдүгэр бастаан рубероид, онтон паакыла ууран бастакы эргиирин таһаараллар. Итинник дьэз холлобоһун, тутулан тахсыбытын кэннэ, сорох сириэн киһи кыайан тыыхайдаабат буолар уонна кэлин, уу-хаар түстэбинэ, паакыла ууну, сииги оборон сытытар. Ол иһин билигин бетон акылаат уонна бастакы эргиир ыккардыгар биирдии миэтэрэ буола-буола 20 см-даах хаптаһыны уган баран, биирдэ дьэз холлобоһун таһаараллар. Истиэнэни таһааран баран, өһүөлэри уураллар. Бу манна дьэз үрдэ сааллар. Иккис этээстэнэр буоллабына, кэлин иккис этээс муостата сааллар.

Кэлин дьэз холлобоһо тутулан, сарайа, үрдэ бүппүтүн кэннэ, акылаат уонна бастакы эргиир ыккардыгар хаалбыт хайабастарын уу-хаар, сиик, салгын киирбэт гына пенанан ыстаран толороллор. Пена ууну, сииги оборот буолан, маһы сытыппат уонна мас хайабаһын, хайдыбытын барытын бүөлүүр.

Аныгы техника үйэтигэр сорох дьон дьэз муннугун, баһытын эрбиинэн

хайа быһан онороллор. Ол гынан баран, оннук оноһуулаах муннук атар, баһытын иһэ аһаҕас, быһах биитэ да сатаан киирбэт гына ыбылы түһэр, сатаан тыыхайдамат буолар, оччоҕо истиэнэ тымныйар.

Үчүгэй туттааччы дьэз баһытын кичэйэн олус диринник хаспат. Мас көхсүтүгэр тэн гына онорор. Эбии устуруустаан тэннээн биэрэр. Оччобуна сэлэпиискэнэн сурааһынныырга, баһытын хаһарга, тыыхайдыырга да быдан чэпчэки буолар. Кэлин истиэнэ паакыланы ыбылы түһэр, салгын оонньообот, ичигэс буолар.

Сыһа
/ истиэнэ иһэ аһаҕас /

Сөп
/ паакыланы биир
тэнник баттыыр /

МУННУГУ ОНОРУУ

Дьэ муннуга хайдах оноһуллубуттан көрөн, маастар хайдабын быһаарыахха сөп. «Элиэ кутуруга» муннук ойдумтуо уонна көстүүтэ соччото суох буолар.

Оттон көнө муннук — тас көстүүтүгэр үчүгэй, оноһуутугар боростуой уонна бөбө. Көнө муннугу онорорго сэлэпиискэ суолун ордорон ылар ордук. Оччоҕо истиэнэтин тыыхайдыырга чэпчэки буолар, эбиитин сылааһы үчүгэйдик тутар. Маһы түһэрэн баран муннугун тэннииллэр.

Аллараа хартыскаба көстөр дьэ истиэнэтэ икки өттүнэн устуруустаммыт. Муннуга сууйан тутуллубута дьэ тас көстүүтүн олус киэргэтэр, тупсарар: көнө, тэн, ыраас. Уус киһи илиитинэн имэрийэн-томоруйан онорбута ыраахтан киһи харабар бырабыллар.

Истиэнэ баһыыта

Көнө муннук

Бүлүү куорат биир биллэр мас ууһа
Николай Афанасьевич Прокопьев

ДЫЭ САРАЙА

Сарайы дыэ хайдах быланнаах тутуллубуттан, кирии аан ханан турарыттан көрөн онороллор. Билигин үксүн кыһын хаары туппат, үргүлдүү сиргэ түһэрэ турар тимир черепицаны саайаллар.

Үөһэттэн түспүт хаар кытаанах, ыарахан буолан күрдьэргэ элбэх бириэмэни, эрэйи, күүһү-сэниэни ылар. Онон уулуссаттан киирэр кэлииккэттэн дыэ ааныгар диэри сытар суолга сарайтан хаар түһэн мэхэйи онор-

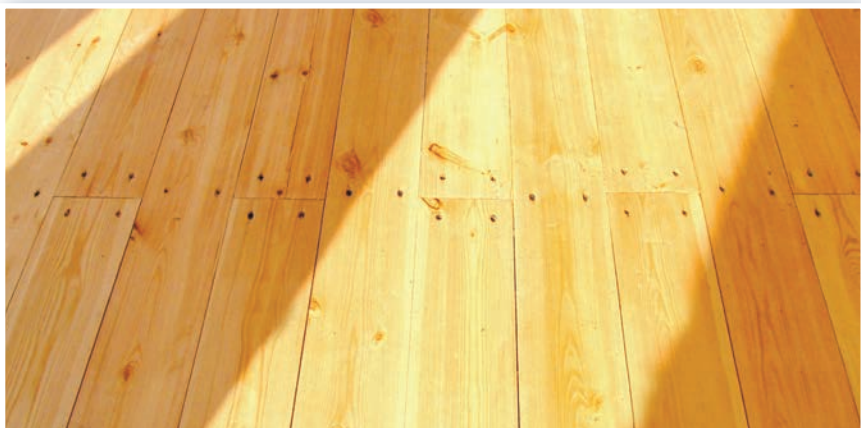
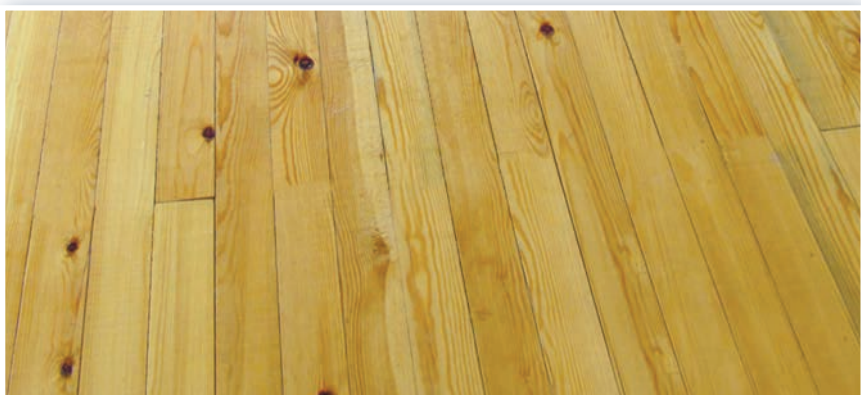
ботун курдук быланнаахха наада. Биир этээстээх дыэ хаара 2 миэтэрэҕэ диэри, икки этээстээх дыэ хаара 5 миэтэрэ ыраахха түһэр. Ол эбэтэр хаар түһэн тугу эмэ алдыатыан, биитэр улахан мэхэйи оноруон сөп. Ону туоратар сыалтан эрдэттэн быланнаыыр ордук.

Халдыа туруоран, самыыр уута атын сиргэ (иһиккэ) түһэр гына оноруохха сөп. Урут сиипэртэн хаар улаханлык түспэт буолан, хаар-самыыр уутун туһанан олорон аастахпыт.

МУОСТА СИҢЭ

Дьыэбэ биир саамай сүрүн оруолу муоста ылар. Муоста сиһин эрдэттэн хатаран, хатырыгын суллаан, тус-туспа кээмэйдэринэн бэлэмнээн, быһаттаан көнө сыттык маска хатараллар. Үчүгэйдик хаппыт муоста сиһин суоран баран, уһун көнө линиэйкэнэн (бэрэбиилэнэн) кээмэйдии-кээмэйдии устуруустуулар. Маннык көбүс-көнөтүк устурууостаммыт систэри, сотору-сотору ачарбааһынан тэннээн, бетон акылаат үрдүгэр тэлгэтэллэр, оччоҕо муоста экирээбэт, хамсаабат.

МУОСТАНЫ СААЙЫ

Муоста былаахытын, булгуччу икки кырыытын хатырыгын суллаан баран, эрдэттэн бэлэмнэммит көнө, тэн сиргэ сыттыктаан ардайдыы, салгын охсор гына, эрийэ тарпатын диэн үчүгэйдик баттатан куурдаллар. Үчүгэйдик куурбут муоста маһа аппарат, тыаһаабат буолар.

Муостаны саайыы арааһа элбэх. Олортон маска кэмчи, саайарга сурдугу биир маннык көрүн баар.

Былаахыны 6 см-даах бурускууга тыыраллар.

Муоста маһын тиксиһиилэрин биир сискэ утарыта көрсүһүннэрэн саайдахха, сиигэ дьыэ ортотугар кестө сытара киһи харабар бырабыллар. Эбиитин маска ороскуоттаах буолар.

Үһүс ойууга кестөрүн курдук утары тиксиһиилэрин үчүгэйдик көнөтүк быһан холбоотоххо, холбоммут сиигэ биллибэт, кестүбэт буолар.

Муоста тыаһаабатын, үчүгэйдик ыпсыстын диэн тоһоботун чугас-чугас гына ойоботтун, бурускууну бурускууга сыһыаран, саайаллар. Бастаан үстүү бурускууну бэйэ-бэйэлэрин кытта холбоон баран, муоста сиһигэр саайаллар. Оччобуна муоста хоппойбот, тыаһаабат буолар. Утарыта холбоонун буолан, кыра да бурускуу бырабыллыбат, барыта туттулар, туһаба барар.

Муоста сааллан бүттэбинэ, бөдөн шкурканан аалан тэннииллэр. Онтон кыра шкурканан нарылаан тэннииллэр. Бу маннык муоста өгүн күн уота уларыта илигинэ, уһаппакка харбаан, быыллаан утары лаахтыыр ордук. Күн-хонук аастабын аайы, лаахтамматах муоста киртийэр, өгө хараарар.

Муоста сиһин устуруустаан, биир тэн гына көннөрөн, тэлгэтэн, тэннээн баран лаахтаатахха, биир кэлим көнө, остуол ньуурун курдук буолар.

КУМАХ СИРГЭ СИЭПТИК ОНОГЬУУТА

Бастаан дьыэттэн 1 м тэйиччи 2,5 м дириннээх дьаама хаһаллар. Онтон, уу сир анныгар барарын курдук, түгэ-бэ аһабас 3 м³-даах тимир киэлини (ёмкость) түһэрэллэр. Ол кэнниттэн 100 мм диаметрдаах турбаны, дэлби танаһынан эрийэн, суулаан баран, унитазтан сиэптиккэ тардаллар. Арыян көрөргө, оботторорго кыра собус ааннаахха сөп. Сиэптик иһигэр биир куул туус куталлар. Көстүбэт гына опилканан бүрүйэллэр уонна көмөн кэбиһэллэр. Дьыэ иһигэр душ турбатын унитаз турбатыгар холбоотоххо, уу барыта, тохтообокко, сиэптиккэ түһэр.

Мин бэйэм маннык сиэптик оноһтубутум. Нөнүө сайыныгар хайдах сытарын билээри арыян көрбүтүм. Сиэптик үс гыммыт бииригэр эрэ уулаах турара. «Үчүгэй эбит» ди санаан, өссө туус кутан баран сабан кэбиспитим. Сиэптик туһунан умнан, түөрт сыл буолан баран биирдэ арыян көрбүтүм. Үс гыммыт бииригэр диэри уулаах, хойуута суох этэ. Үөһэттэн түһэр уу хойуутун туустаах уу, булкуллан, сиэн кэбиһэр эбит.

Буорга, кумахха инэн, туустаах уу кыһын тымныыга да тонмот.

Маһынан ампаардыы тутуллубут былыргы холодьаастар, онкучахтар билигин да тураллар. Онон сиэптиги маһынан ампаардыы 2,5 м үрдүктээх, 2x2 м туоралаах гына оноруохха эмиэ сөп. Мас, буор анныгар сытан, туох да буолбат, эбиитин туустаах уу маһы бөбөргөтүөн сөп. Туустаах уу инмит маһа уонна буора кыһынын тонумтуота суох буолар.

Билигин сайдыы күүскэ бара турар кэмигэр, Бүлүү куоратыгар толору хааччыллыыны киллэрэр, бүтүннүү онорон биэрэр, Дмитрий Татаринов салайааччылаах чааһынай тэрилтэ баар. Бу кыракый тэрилтэ, аныгы олох ирдэбилинэн, сөптөөх, дьонно туһалаах хардыылары онорон, Бүлүү куоратын улууһун олохтоохторугар баһаам сана сүүрэннэри киллэрдэ. Ол курдук, тимиринэн мындыр оһуордаах олбуордары, полисадниктары, кэлииккэлэри, боруоталары тутар. Пластигынан араас дьүһүннээх 10 тоннаба дылы араас киэлини анал сыбаарканан уулларан онорор. Ити курдук пластик киэлини, полимеры пенополиуретанынан бүрүйэн, тымныыны тулуйар сиэптик онорор. Дьыэ иһигэр киирэр турба ситимин барытын тардан, итии-тымныы уу кэлэрин курдук инженернай үлэни барытын онорор.

НЭЛИЭНИНЬИК

Былыргы нэлиэһинньиктэр, ыстаабаннар, былаахыттан оноһуллубут буоланнар, дьүһүн-нэрин-бодолорун сүтэрбэккэ, алдьаммакка хас эмэ уонунан сыл бөбөтүк-табатык тураллар.

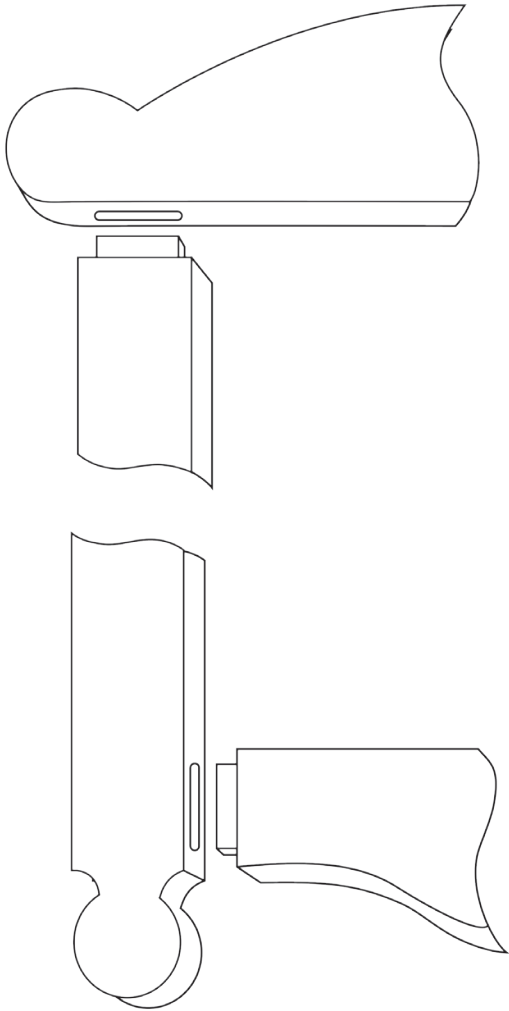
Билигин хас биирдии ыал дьиэтин нэлиэһин-ньигин араастык, ураты көстүүлээх, быһыылаах оностор. Ойуутун-мандарын онорорго, хас да эскииһи холбоон, эбэн-сабан биэриэххэ сөп. Саамай боростуойдук сибэкки, о.д.а. үүнээйи быһыытын эбэтэр араас оһуору түһэрэллэр.

Сахалыы оһуор онорорго, Мандар Уус кинигэтин толору туһаныахха сөп. Эбэтэр «Выпиливание лобзиком», «Резьба по дереву», о.д.а. кинигэлэр көмө-тирэх буолаллар.

Нэлиэһинньиги халыг былаахыттан онордоххо, бөбө-таба, үһүн үйэлээх буолар. Ойуутун оһуора туспа чараас хаптаһынтан быһыллар, силимнээн нэлиэһинньиккэ сыһыарыллар.

Манньик оноһуулаах нэлиэһинньик, дьиэни өрөмүөннээри, эпсиэйдээри гыннахха, көтүрэгэ быдан чэпчэки. Алдьаныа диэн куттаммакка, олуйан ылыахха сөп.

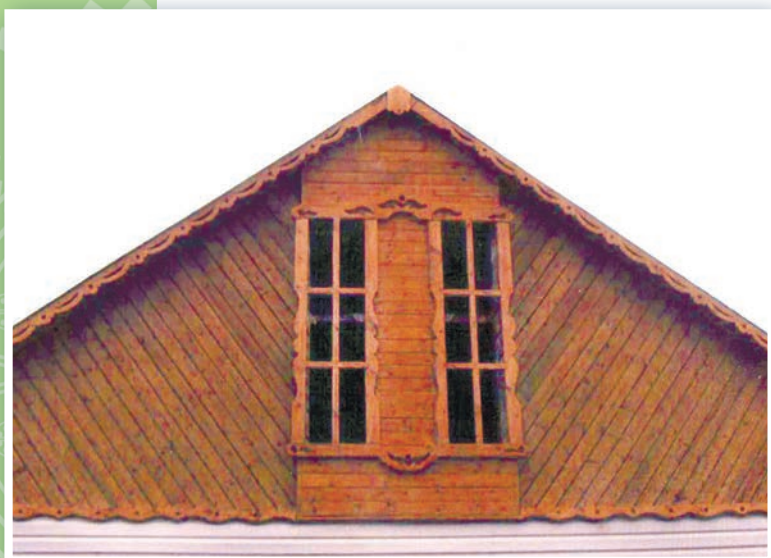

Нэлиэһинньиги халын былаахыттан оноруу

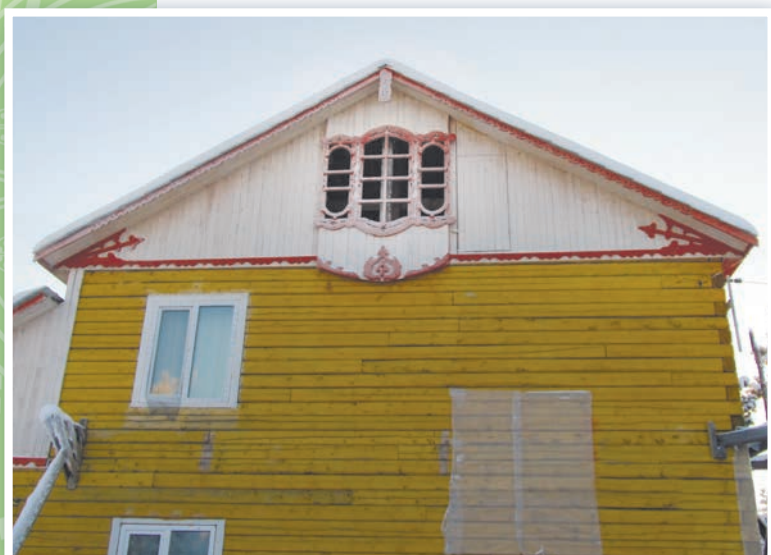
САРАЙ ИННЭ-КЭННЭ (ФРОНТОН)

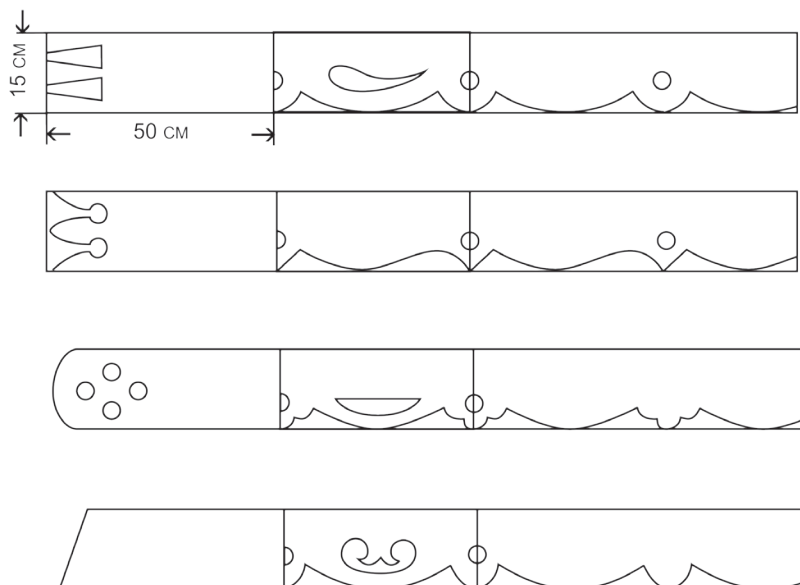
Дьиз кестүүтүн фронтон киэргэтэр. Билигин араас матырыйаал элбэбэр фронтон онорорго маһы уонна профилиһи иккиэннэрин тэннэ туттуохха сөп.

Профилис — мас курдук аппарат, кырааската барбат, бөбө, үлэлииргэ чэпчэки матырыйаал.

Маһынан онорор буоллахха, күн уотун, салгыны, ардабы тулуйар, сырдык, мас өнөр майгынныыр кыраасканан сотор табыгастаах. Халлаан күөбэ, от күөбэ, кыһыл, онтон да атын харана дьүһүннээх кыраасканы күн уота сиэн кэбиһэр. Иккис сылыгар эмиэ кырааскалыырга күһэллэбин. Онон «Тонотекс», «Морилка», «Здоровый Дом» уонна да атын бөбөргөтөр кыраасканан соттоххо, үһүн элбэх сылларга өнө барбат, туйумтуо буолар.

Фронтону киэргэтэргэ ойуулар.
Талан баран, хаптаһынна түһэр, лобзигынан быс

Фронтону араас оһуорунан-бичигинэн, ойуунан-мандарынан киэргэтэн, ким хайдах билэринэн, сатыырынан онорор. Биир хамабатык туттуллар матырыйаалынан бэс буолар. Бэс сымнабас буолан, ойуу быһарга чэпчэки. Ол эрэн, чараас маска оһуору түһэрэн онордоххо, өргө барбат. Алдьанан, хайдан, тостон таммалаан хаалар. Ол иһин мутуга суох халын собус хаптаһынтан быһар ордук. Тоһоболуурга эмиэ сэрдэтээх буолар ирдэнэр. Хайа баран хаалбатын курдук, тоһоболонор миэстэтин, эрдэттэн сэбирилизгинэн курдары үүттээн, суруубунан туттараллар.

Соробор фронтон иннигэр аһабас балкон туталлар. Итинник балконна хаар-самыыр түһэр, тыал күүлэйдиир. Ол түмүгэр дыһэ үрдэ сытыйар, үйэтэ суох буолар. Балконуур буоллахха, хаар-самыыр киирбэтин курдук, булгуччу түннүктээн, ааннаан, бөбө-таба гына тутар ордук.

КҮҮЛЭ ОНГОЪУТА

Дьиэбэ кирии аанна туһунан чуулааннаах, сынньанар, чэйдиир сирдээх күүлэ туттуохха сөп.

Дьиэ аанын, үксүгэр, илин диэки туһаайан туруораллар. Онон күн эргииринэн сарсыарда күүлэ иһэ сылыһар, күнүһүн, күлүк өттө буолан, сөрүүкүүр.

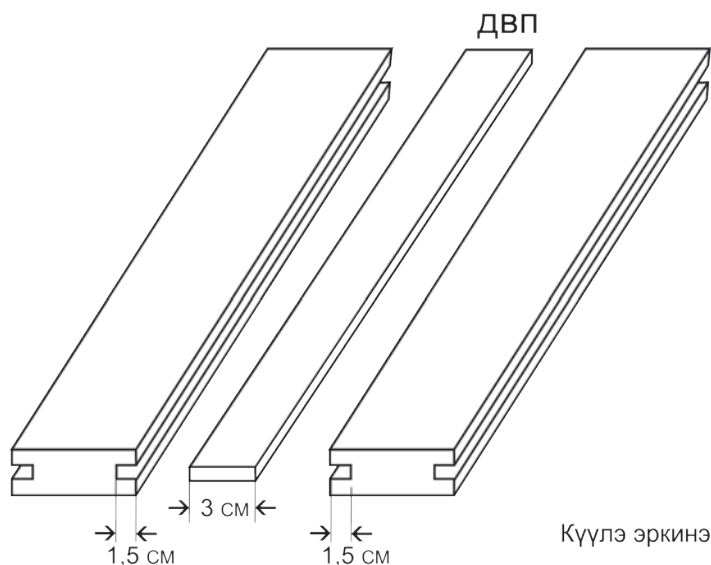

Тыалтан, хаартан-ардактан хахха эрэ диэн буолбакка, күүлэни кичэйэн оноруохха наада. Сыл-хонук аастабына, мас куулар-хатар, атан быысхайаҕас бөбө буолар. Быыллыһар, чыычаах да кириэн сөп.

Оннук турукка тийбэт туһугар, күүлэни хайдах тутабыт диэн боппурус үөскүүр. Маннай, акылаат түһэн муостата саайыллар. Муоста үрдүгэр былаахынан каркаас онороллор. Онтон каркаас турбутун кэннэ, ойбосторун хаптаһынынан сабаллар.

Хаптаһыннары эрдэттэн бэлэмниир табыгастаах. Бастатан туран, тыырабыт. Онтон ойбосторун станокка хайытан, 1,5 см диригнээх фаз оноробут. Хаптаһыннары, икки ардыларынан 3 см кэтиттээх ДВП-ны ыпсаран, бэйэ-бэйэлэрин кытта холбуубут. Оччоҕо күүлэбэ быыл да киирбэт.

Күүлэ үрдүн сабарга хаптаһын тэлгэтэн баран черепица саайдахха, күн итиитин тохтотор, сайынны куйаас күннэ сөрүүн буолар.

ДЫИЭ ЭПСИЭЙЭ

Урукку кэмнэ дьиэни хаптаһынынан эпсиэйдээн баран, эрбии көөбүлүн куталлара. Эпсиэйдэммит дьиэ, тымны тыал курдары үрбэт буолан, сылыйбыта тута биллэрэ. Оннук дьиэлэр эпсиэйдэрин билигин көтүрэн көрдөххө, истиэнэтэ туох да буолбакка, сытыйбакка турар буолар. Сорох сириэнэн көөбүлэ кууран-хатан, дыппинийэн, түһэн истиэнэтэ көстөн кэлэр. Хаптаһын быыһынан-хайабаһынан ууну-хаары, сииги аһардара элбэх. Ол гынан баран, хаптаһын кэннигэр толь (рубериод) тартаһа, ууну ыппат, тыалы-чысхааны аһардыбат, тохтотор.

Билигин бииртэн-биир үчүгэй көстүүлээх дьиэлэр тутулан, күн аайы элбээн иһэллэр. Дьиэни ититэр матырыяал арааһа элбэх. Хайдах тутулуохтааба, төһө квадратнай миэтэрэ барара — барыта ыйыллан схемаланар, уруһуйданар. Ону тутуһан, суруйбуттарын курдук оноруохха эрэ наада.

Тас эпсиэй манник көрүннэргэ араһар: профлиис, мас полусфера, тимир полусфера, тимир сайдинг, пластмасса сайдинг уо.д.а.

Профлиис араас өгнөөх, кырааската тулуйумтуо, ыйааһына ыарахан буолар. Элбэх квадратнай миэтэрэ дөбөннүк биирдэ саайыллар.

Мас полусфера — араас өгнөөх, үлэтэ бадьыыстаах, кырааската быылга түргэнник киртийэр, өнө барар, кэлин атар, уларыйар.

Тимир полусфера төгүрүк мас көрүнүн биэрэр, көстүүтэ үчүгэй, быыл сыстыбат, кырааската тулуйумтуо. Үлэлииргэ чэпчэки: икки да киһи оноруон сөп.

Тимир сайдинг хаптаһын эпсиэй курдук көстөр, өнүн арааһа элбэх. Үлэлииргэ син биир тимир полусфера курдук.

Пластмасса сайдинг — араас өгнөөх, көстүүтэ үчүгэй, кырааската тулуйумтуо, ол гынан баран тымныыга кэбирэх, алдьанымтыа.

Ханнык бабарар матырыяал тас суутугар хайдах туттуллара суруллар, ону тутуһан оноруохха наада.

Биһиги биир саамай сыһарбыт — үөһээнэн уу-хаар киирэрэ. Эпсиэйдэммит дьиэ ититэр матырыяалыгар уу киирэр буоллабына, истиэнэтэ сытыйар. Оннукка тийбэт түһугар, эпсиэй үрдүн үчүгэйдик оноруохха наада. Фронтонтан, түннүк кытытыттан түһэр ардах уута, дьиэ истиэнэтин батыһан, эпсиэй иһигэр баар матырыяалга түспэтин курдук сабыаһа наада.

Аныгы олоххо туох барыта төлөбүрдээх, барыта харчыга эргиллэр. Гаас, уот төлөбүрэ, оттук мас сыаната сыл аайы үрдээн иһэр. Оттон төһө гааһы, уоту, маһы туттарбыт дьиэбитин хайдах оносторбуттан тутулуқтаах. Түннүгүн, аанын, эпсиэйин уо.д.а. үчүгэйдик кичэйэн туттаһпытына, дьиэ итиитэ курдары таһырдыа тахсыбат. Оччоҕо гааһы, уоту, маһы быдан кэмчилээн туттуохпутун сөп.

ОЛБУОР

Дьиэбитин, күүлэбитин туттан, нэлиэһинньиктэри, фронтону онорон саайдыбыт. Аны дьиэ тас кэстүүтун ситэрэн, олбуорбут тутуутун сабалыбыт. Тэлгэһэбитигэр тастан ынах-сүөһү, ыт киирбэтин курдук, төгүрүччү 2 м үрдүктээх олбуору оностобут.

Олбуор мас, профлиис эбэтэр холбоһук буолуон сөп.

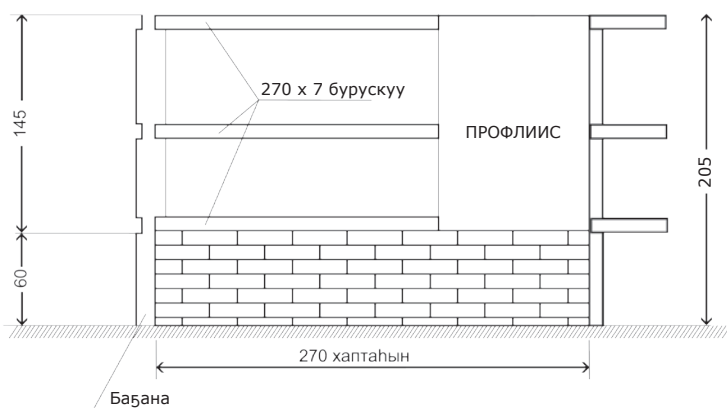
Мантан салгыы тутарга боростуой, киһи бэйэтэ да оноруон сөптөөх профлиистэн уонна мастан кирпииччэ курдук көрүннээх олбуор тутуутун көрүөхпүт.

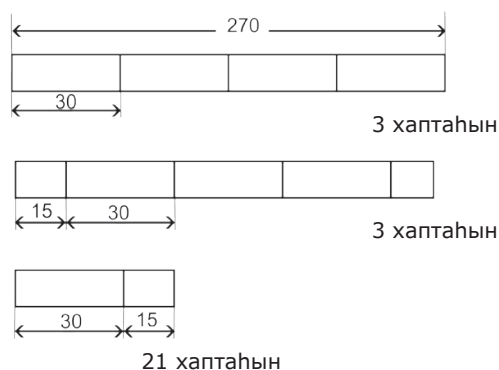

Маннай дьизэ тас көстүүтүгэр, фронтонна, нэлиэһинньиктэргэ сөп түбэхэр оһуор-мандар, кырааска талыахха наада. Оччоһо уопсай көстүүтэ өсөсө тупсар, киэркэйэр.

Бабананы сиртэн 2 м 5 см үрдүктээх гына туруорабыт. Былаахыны 2 м 70 см үһүннаах, 7 см кэтиттээх бурускууга тыырабыт. Бабана төбөтүтэн сабалаан 72,5 см буола-буола бурускуу киирэрин курдук 3 хайаһас оноробут уонна бурускууларбытын саайабыт.

Профлиис кээмэйэ 580x120 см буолар. 145 см үһүннаах түөрт тэн чааска үллэрэн быһабыт. Кыра да профлиис хаалбытын, бырахпакка, бурускууга туттаран туһаһа ытыабыт. Бабанабыт аллараа өттүгэр 60 см ордон хаалла.

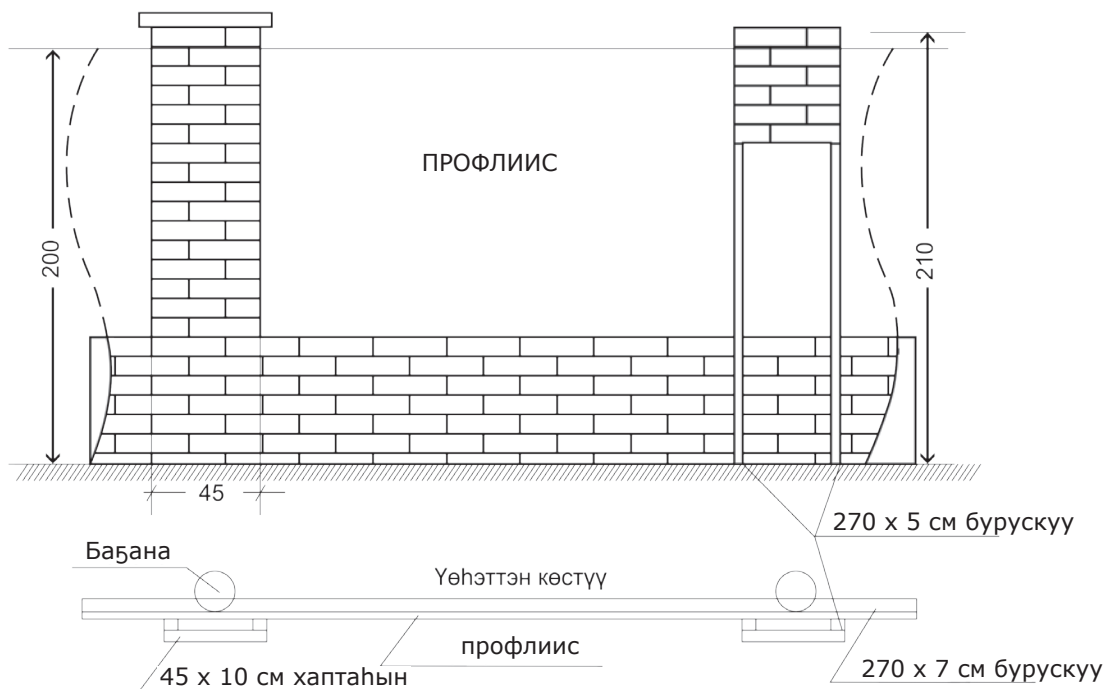

Хаптаһынна фрезанан туора сүүрдэн кирпииччэ курдук ойуулаа

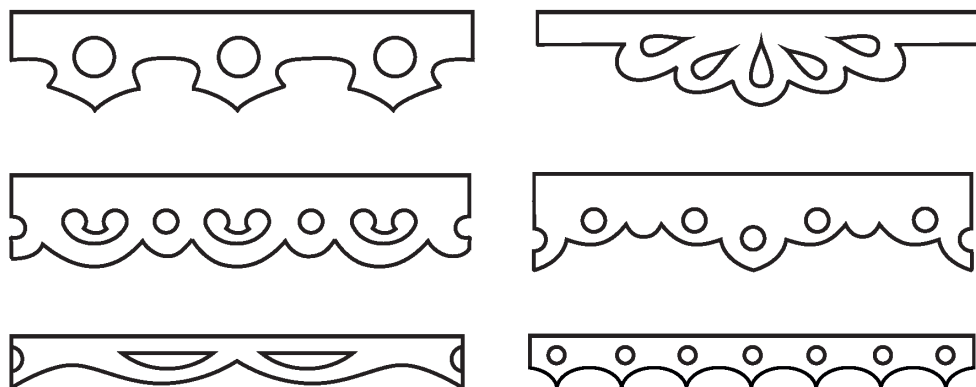
270x10 см-даах 6 хаптаһын икки кырыыларын фрезанан кыһабыт. Ити кэннэ үс хаптаһыны устатынан 30 см буола-буола фрезанан туора сүүрдэбит. Хаалбыт үс хаптаһыны бастаан 15 см кээмэйдээн баран, ордугун эмиэ 30 см тутуһан, туора суоллуубут.

Бэлэм хаптаһыммытын олдью-солдью, сааһыламмыт кирпииччэ курдук көстүүлээх гына бабанаба тоһобулуубут.

Аны былаахыттан 210x5 см-даах бурускууну тыырабыт. Бабана инники өттүгэр икки бурускууну, ыкардылара 45 см буоларын курдук, туруору тутан саайабыт. 45x10 см кээмэйдээх 21 хаптаһын икки кырыларынын фрезанан кыһабыт уонна 30 см кээмэйдии-кээмэйдии кирпииччэ курдук онорон, үөһэттэн аллара тоһоболоон түһэбит. Оччоһо бабанабыт кирпииччэ колонна курдук көстүүлэнэр.

50x12 см-даах былаахы кырыларынын төгүрүччү фрезанан кыһабыт. Колонна үрдүгэр сэлээппэ курдук саайабыт. Түмүгэр профлиис үрдүнэн уонна аллараатынан ойуулары ыйыыбыт.

Олбуору киэргэтэргэ аналлаах шаблоннар

КЭЛИККЭ

Сыл-хонук ааһан истэбин аайы, кирири-тахсыы элбэх буолан, кэлииккэ анна хаһыллан хаалар, ардыгар ыт да хаһар. Ол иһин ардах түстэбинэ, уу-хаар, чалбах-бадараан мустан, киирэргэ-тахсарга эрэйдээх буолар. Онтон сиэттэрэн, кэлииккэ аннын муосталыыр ордук. Сиэмэн кутан, бетон муоста оноруохха эмиэ сөп.

Аны кэлииккэ үрдэ сарайа суох буоллабына, ардах түстэбинэ тутааба, туллуор диэри илийэн, кыайан арыллыбат буолар. Күлүүстээх аан күлүүһэ да дьэбиннирэр. Онон, ардахтан, силбиктэн хаххалаан, кэлииккэ үрдүгэр кыра сарай оноһуллара ирдэнэр.

Ааны фазтаан, үчүгэйдик силимнээн ыктаран, ыпсаран кичэйэн онордоххо, аан иннэри-таннары түспэт. Көстүүтүн тупсаран, дьэрэкээн оһуор түһэриэххэ сөп.

ДЫЭ ИҢНЭЭБИ КИРИЛИЭС

Кирилиэс дыэ ис көстүүтүн тупсарар. Онон кирилиэһи, үчүгэй миэбэли туруорар курдук, кичэйэн киэргэтэн оноруохха наада.

Бастатан туран, кирилиэс ханан туруохтаах миэстэтэ былааннар. Иккиһинэн, кирилиэс хайдах быһыланара быһаарыллар.

Кирилиэс хас да көрүнэ баар:

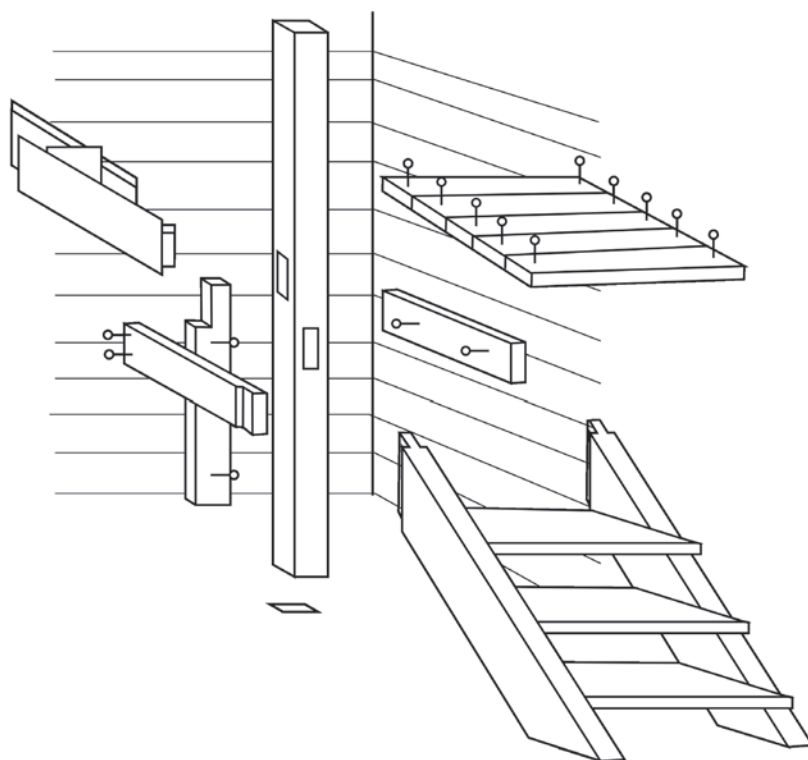
- биир күдьүс тахсыылаах;
- ортотугар площадкалаах;
- эргийэн тахсыылаах.

Биир күдьүс тахсыылаах кирилиэһи дыэ үһүн истиэнэтигэр онорорго судургу.

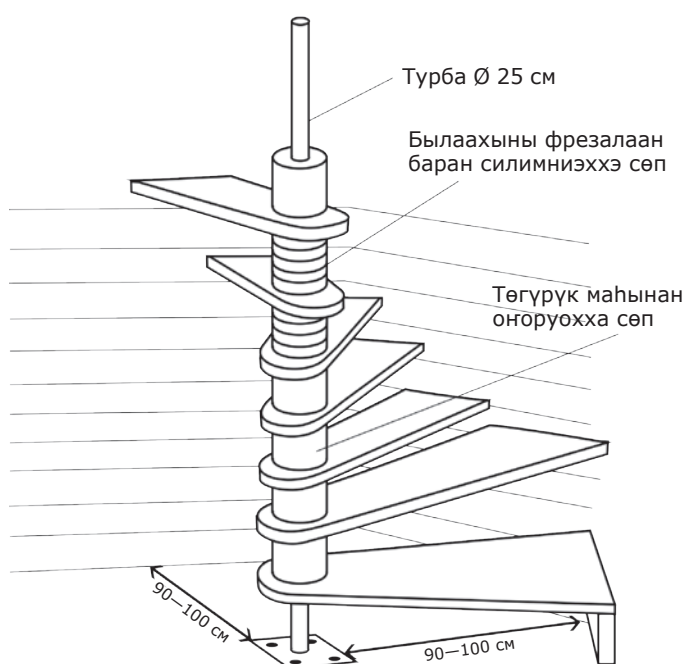
Ортотугар площадкалаах кирилиэс дыэ ис былааньттан көрөн оноһулар. Дыэ истиэнэтэ кылгас буоллабына, дьон кэлэригэр-барарыгар мэхэйдэппэт гына тутуохха наада.

Эргийэн тахсыылаах кирилиэни дьэз иһэ кыарабас, аан, түннүк мэхэйдиир буоллахтарына онороллор. Итинник кирилиэһинэн мал-сал таһаарарга уустуктаах буолар.

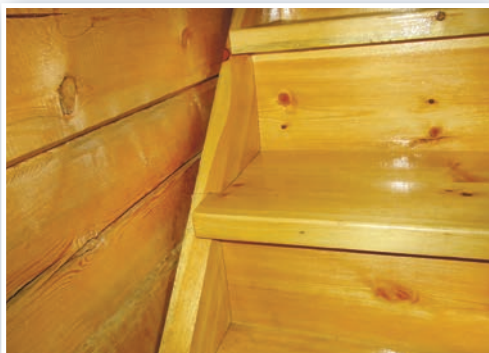
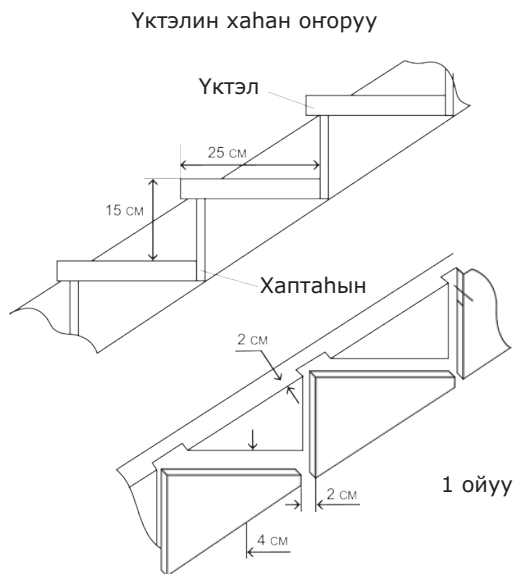
Онон дьэз иһинээҕи иккис этээскэ тахсар кирилиэс оноһуута дьэз иһэ төһө кизэниттэн-кыарабаһыттан көрөн быһаарыллар.

Үктэлэ, лоп бааччы үктэнэр курдук, кэтит (25 см-даах) буолара ордук. Үрдүгэ (бииртэн биир үктэлгэ диэри) — 15 см.

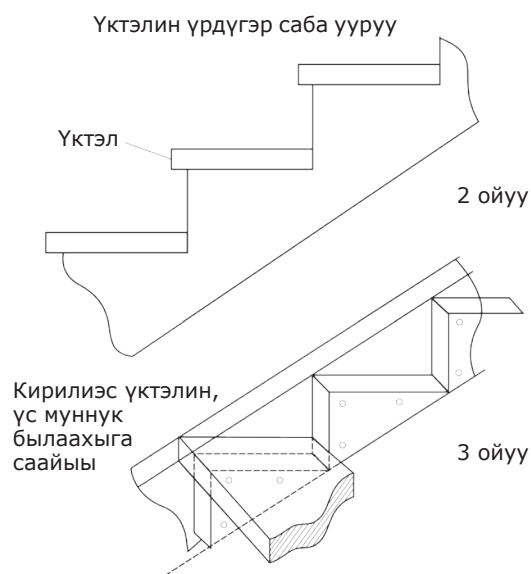
Кирилиэни онорор хас да ньыма баар.

Бастакы ньыма. Кирилиэс иннэринтин суоттаан, үктэл кэтитин (25 см), үрдүгүн (15 см) аабан, былаахыга (эбэтэр полубурууска) үктэл кээмэйин сурааһыннарыннан түһэрэллэр. Сурааһын үстун электрическэй илии циркулярынан 2 см дириннэ диэри эрбииллэр. Ол кэннэ хаптаһын киирэр гына кэнэтэн, электрическэй фрезанан хаһаллар. Ыстамыаска тэнэ суохтук ылар, онон фрезанан хаһар ордук, оччоҕо биир тэн буолар (1 ойуу).

Иккис ньыма. Кэтит былаахыга, үктэл кэтитин, үрдүгүн кээмэйдээн, үс муннукуу сурааһын тардаллар. Сурааһын үстун эрбииллэр. Бэлэм үктэл маһын эрбэммит былаахыга саба ууран, саморёһынан хам тардан, кирилиэс оноһуллар (2 ойуу).

Үһүс ньыма. Былаахыттан, үктэл кээмэйдэринэн, үс муннуктары бысталыыллар. Атын былаахыга (эбэтэр полубурууска) быспыт үс муннуктары саморёһынан ыга туттараллар. Бэлэм үктэллэри үс муннуктарга саайан, кирилиэс оноһуллар (3 ойуу).

ДЫИЭ ААНА

Бастаан холуодата кээмэйдэнэр. Үрдүгүттэн, туоратыттан биирдии см көбүрэттэххэ, аан кээмэйэ тахсар.

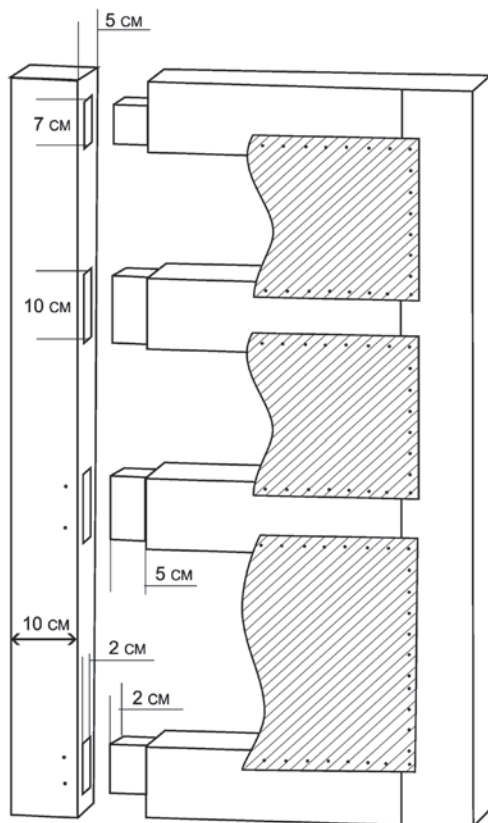
Ааны 5 см-даах былаахыттан оно-ролор. Эрдэттэн бэлэмнээн үчүгэйдик хатарыахха наада. Уруһуйга көстөрүн курдук, «атырдаан-тыһылаан» арааматын силимнээн холбуулар.

Ис-тас аан оноһуута, холбооһуна, ыпсарыыта барыта биир. Ол гынан баран, ис аан чараас уонна араас киэргэтэр мандардаах буолар.

Тас аан ис ааннааһар халын буолуохтаах. Онон иһигэр 5 см-даах чэпчэки ыйааһыннаах, сылааһы тутар полистиролу уган халынатар ордук. Ол кэнниттэн икки өттүн фанеранан, кыра тоһоболору чугас-чугас саайан, сабаллар.

Фанератын саайарга көнө остуолга уурар ордук. Остуол анаар өттө кыратык да иннэри буоллабына, аан эрийэ тардар.

Аан холуодатын фааһын 6 см дириннээх гынар ордук, оччоһо 5 см халыннаах аан диринник киирэр. Ыпсыытын көрөн, тирии, дермантин, боолдьох, о.д.а. матырыяалы уган халынатыхха сөп. Холуодаба диринник киирэр, ол иһин үргүйбэт, ичигэс.

ТҮМҮК

Былыргы дьиэлэр, төһө даҕаны сүүһүнэн сыл анараа өттүгэр тутуллубуттарын иһин, биһиги кэммитигэр диэри дьонно туһалыы туралларын киһи сөбө-махтайа көрөр. Лип-лап ыраас оноһуута дьиэ ис-тас көстүүтүн, быһыытын-таһаатын киэргэтэр. Дьэрэкээн ойуулаах мас ыстаабаннар, кирилиз перилатыгар балясиалар, дьүһүннэрин-бодолорун сүтэрбэккэ, билингээннэ диэри чинник тураллар.

Бу тутуулары көрдөхпүнэ, эһэм «Уус Оруоһун» Киргизэлэй онорбут оһуордаах сундууктарын, аҕам Николай Никифорович (сааһын тухары эргизэннэ үлэлээбит киһи), бокуойданабына, быыс булан туттар мал, тымтай арааһын, мас туу тигэрин, ийэм Мария Григорьевна иистэнэрин, оҕо эрдэбиттэн икки атабынан хаампат улахан убайым Баһылай, кыра убайым Никифор маһынан уһаналларын саныыбын. Кинилэр онорбут ыскааптара, олоппосторо билигин да туһалыы тураллар.

Эһэбин, аҕабын, убайдарбын үтүктэн кыратык уһана сатыыбын, дьонтон көрөн үөрэнэбин. Сайынын олбуор, фронтон уонна дьиэ ис оноһуутун, кыһынын мастарыскайга миэбэл онорор урбаанньыт буолабын. Онорбут онкулларбын, оноһуктарбын эдэрдэр үтүктэн, эбии киэргэтэн, оһуордаан-мандардаан тупсарбыттарын көрөн үөрэбин.

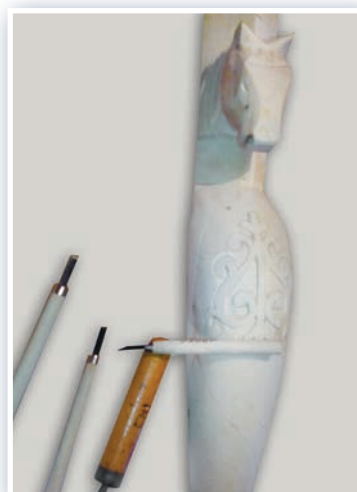
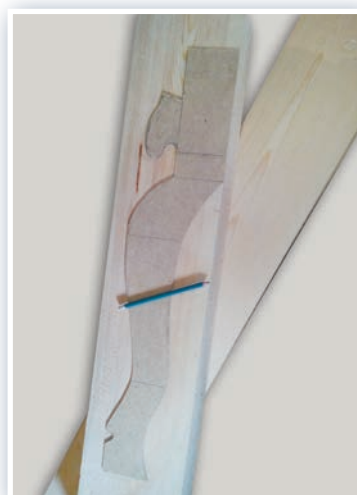

ТҮӨРТ АТАХТААХ САХАЛЫ ОСТУОЛ

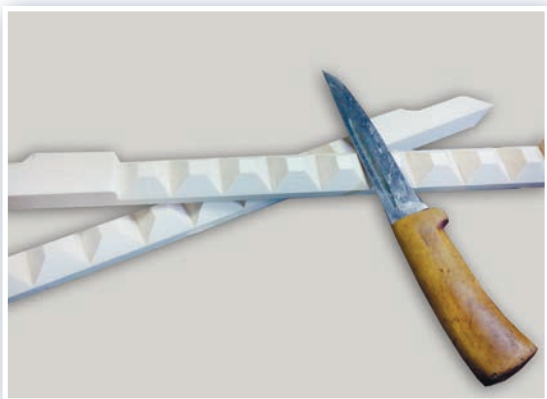
Манник остуолу онорор судургу. Атабын олох куура хаппыт маһынан буолбакка, инчэбэй собус хатынынан онорор ордук.

Маннай хатын икки өттүн суоран бэлэмнииллэр. Мас сааһыгар биир сүрүн сурааһын тардаллар. Онтон ол сурааһыны тутуһан, анал шаблону-нан ойуу түһэрэллэр. Ойуу быһыыта сүрүн сурааһыны кэһиэ суохтаах, оччоһо остуол атаба тостубат, уйуктаах буолар.

Остуол атахтарын, баллырдаан, уопсай көстүүтүн онороллор. Ол кэннэ хас да хос хаһыатынан эрийэн баран, салапаанна суулууллар. Ити күрдүк хаһыат илийдэбин, мас сиигин обордобун аайы, кумаабытын

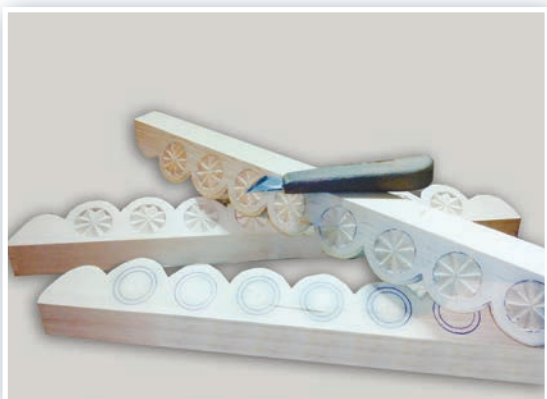
хаста да уларытан, баллырдары куурдаллар. Куурбутун кэннэ, остуол атабар түһэр оһуору-ойууну, сылгы төбөтүн кыһан чочуйаллар. Остуол ойобосторун холбуур хайабаһастара оноһууллар.

Остуол ойбогосторун онорорго бэс хаптаһыннары туттуохха сөп. Остуол атаһтарыгар «Титан» диэн килиэйинэн силимнииллэр. Ол кэнниттэн сэбирилиэгинэн үүттээн баран, мас тоһоо саайаллар.

Уһун синньигэс маска ойуу түһэр. Остуол ойбогосторун бүүрүктэригэр силимнээн, дириэллээн баран, мас тоһоболорунан таттараллар.

Аллараа дьууппатын маһын ойуулууллар. Эмиэ силимнээн баран, мас тоһоболорунан туттараллар.

Остуол сирэйн онгорго былаахыны 5 см-даах бурускууга тыыраллар. Икки бурускууну силимнээн, бэйэ-бэйэлэригэр сыһыараллар. Ол кэнниттэн биир ойобоһун устатынан 20—25 см буола-буола үүттүүлэр. 9 см-даах мас саморейы үүттэммит хайабаастарга уга-уга, бурускуулары таттараллар. Үһүс бурускууну холбуурга эмиэ силимнээн, онтон үүттээн баран, саморейынан таттаран сыһыараллар. Итинник хаста да хатыланар. Саморез күүскэ ыга тардар буолан, струбцинаны, ытаһаны туттумуохха да сөп.

Остуол сирэйэ циркуль көмөтүнэн төгүрүк гына эрбэнэр. Наарбатын килииннээн киирэрин курдук гына оноролор уонна ыга саайан киллэрэллэр.

Бүтэнигэр марилканан сотоллор уонна лаахтыыллар.

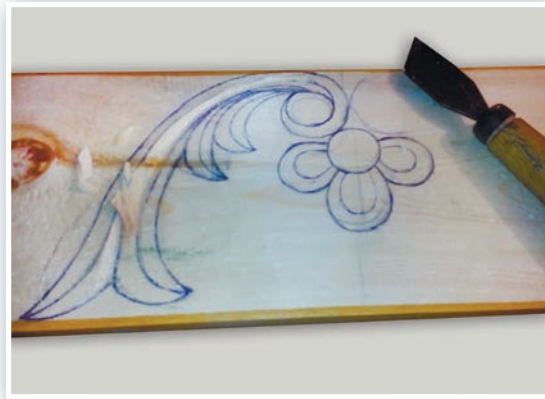

ЧУУРКАТТАН ЧУБУКУ ТӨБӨТҮН ОНГОРУУ

Матырыйаала: хаппыт бэс мас.

Уһанар сәп-сәбиргәл: эрбии, сүгә, ыстамыаска, кырааска.

БҮЛҮҮ КУОРАТ БЫЛЫРГЫ ДЫИЭЛЭРЭ

1634 сыллаахха сайын Дьокуускай остуруогун бойбуодатын Иван Галкин соруудабынан Посник Иванов (Губарь) салайааччылаах Енисей хаһаактарын бөлөбө Бүлүү эбэ уна үрдүк кумах кытылыгар кыра остуруок туппута. Бу остуруок «Вилюйское Верхнее зимовье» диэн ааттаммыта, тоҕо диэтэххэ «Вилюйское Среднее» уонна «Вилюйское Нижнее» диэн симиэбийэлэр баар этилэр. «Вилюйское Верхнее» симиэбийэ кэлин Бүлүү куорат диэн ааттаммыта.

Бу симиэбийэ уйаара-кэйээрэ биллибэт Бүлүү сиригэр киэн дуолугар нууччалыы тутуулардаах бастакы сэлэннэ этэ. XVII үйэ бүтүүтэ манна дьон олохсуйан, эбии дьиэлэр тутуллан, сыһыа-баайа кэнээн, улаатан испитэ.

Бүлүү куоратыгар 1742 сыллаахха тутуллубут бастакы танара дьиэтэ куорат кэнниригэр улахан оруолу оонньообута. Иркутскай епискоба Иннокентий Нерунович бэйэтинэн кэлэн танара дьиэтэ тутуулар сиригэр симиэбийэ гыммыта. Кини танара дьиэтин

тутуутун хонтуруоллааһыны «сын боярский» чыыннаах хаһаак Канаевка уонна астаапкаба олорор хаһаак Лука Санниковка соруудахтаабыта.

Бу танара дьиэтэ былыргы греческэй церковнай канонунан тутуллубут буолан, эр дьон уонна дьахтар аймах тус-туһунан, сиздэрэй мас эрэхээнки нөҕүө икки ағыы туран, танараба үнэллэрэ, аҕабыыт сулууспатын истэллэрэ. Танара дьиэтин икки эркинин кыйа оҕонньоттор-эмээхситтэр олороллоругар анаан үһүн мас лаппылар бааллара.

Куорат уонна уокурук демографическай балаһыанньатын үөрэтэр соруктаах, 1927—1930 сылларга кылгас кэмнэ олоро сылдыбыт В.В. Никифоров-Күлүмнүүр Бүлүү куорат дьиэлэрэ тупсабайдарын, куорат архитектурнай былаана бэрээдэктээбин, уулуссалара киэнин уонна ырааһын, күөх үүнээйитэ элбэбин бэлиэтээн, Бүлүү чаччы куорат буолар диэн суруйан хаалларбыта.

Билигин даҕаны Бүлүү куоракка XIX—XX үйэ сабаланыытыгар тутул-

лубут, кэм-кэрдии уларытыыларын тулуйан, биһиги кэммитигэр диэри тийэн кэлбит дьэ элбэх. Бу дьэ элэр XIX үйэтээҕи нуучча архитектуратын классицизм стилинэн тутуллубуттар: үрдүктэр, бэрэбинэлэрэ бөдөн, түннүктэрэ киэн, тутуулар тупсаҕай.

Атыыһыттар Н.А., Ф.А. уонна А.А. Рас-торгуевтар, И.Н. Харитонов, Н.М. Кондаков уо.д.а. туттарбыт дьэ элэрэ билигин да бааллар. Бырааттыы Рас-торгуевтар дьэ элэрэни ыстаамсыктаан туттарбыт Дүпсүн улуунун Найахы нэһилиэгин киһитэ Н.С. Кондратьев буолар. Н.А. Рас-торгуев атыыһыт бэйэтэ эмиэ уус этэ дииллэр. Ол курдук, Бүлүү куораттан үс биэрэстэлээх сиргэ баар сайыымкатыгар, Хомустаахха, уһанар дьэ элэрэбин туһунан кэпсииллэр. Түннүк арааматын, ыстаабаннары, дьэ элэрэ уонна хос ааннарын онороро уһу.

Кини XIX үйэ бүтэһик сылларыгар туттарбыт маҕаһыынын анныгар, дьэ элэрэ сабардамынан кээмэйдээх бадьы-

бааллаах (подвал) эбит. Бадьыбаал таһырдыаттан киирэр туспа боруота ааннааҕа. Ол аанынан таһаҕастаах тэлиэгэлээх ат киирэн, бадьыбаал иһигэр эргийэн тахсара дэһэллэр. Бу бадьыбаалтан үөһэ маҕаһыынна табаар таһаарар лифт курдук көтөбөр механизм баар этэ дьэ элэрэ суруйаллар. Итини таһынан, атыыһыт өссө иккилии этээстээх хас да ампаардаабыттан билигин биирэ ордон турар.

XIX—XX үйэ сабаланыытыгар тиэйэр, таһар улахан техника суоҕар, дьэ элэрэ маһын Бүлүү өрүһү өксөйөн, туруору эниэлээх үрдүк кытылтан ылаллара. Маһы үксүгэр сымала тахсар ыйыгар кэрдэллэрэ. Маһы охторон, танастаан уонна хатырыктаан баран, биир сиргэ таһан мунһаллара уонна, хатырыгынан хахха (навес) тутан, ол хахха анныгар үс сыл хатараллара. Бэрэбинэлэр хаххаҕа сытан, сымаланы инэринэллэрэ. Манньык сымаланы ытыран хаппыт бэрэбинэни туора эрбээтэххэ, килэбэчигэс араҕас бую-

лар. Бэрэбинэлэри сөп буолла, куурда диэтэхтэринэ, саас уу элбэх кэмигэр, үрдүк кытылтан аллара төкүнүтэн түһэрэн, болуот баайаллара. Ол кэннэ болуоту уунан уһааран ажалан, куорат аннынаабы боротуокаба килэрэн, кытылга тардан, баайан кэбиһэллэрэ. Боротуока уута түстэбинэ, болуот кураанах сиргэ олон хаалара. Онуоха кыһын ат сыарбатыгар «подсанок» диэн намыһах сыһаахтаах кыра сыарбаны холбоон, биирдии-иккилии бэрэбинэни тиэйэн, дьыэ тутулар сиригэр таһаллара. Тутулуохтаах дьыэ акылаата түһүөхтээх сиригэр, дьыэ кээмэйинэн, 3—4 бэрэбинэ суонун саба дириннээх траншея хаһаллара, дьыэ акылаатын ол траншея иһигэр түһэрэллэрэ уонна дьыэ эркиннэрин ууран таһаараллара.

«Суор тумса» диэн ааттаах бөдөн тиистэрдээх, хардарыыта суох анал, улахан эрбиинэн бэрэбинэни хайытан былаахы, хаптаһын бэлэмнииллэрэ. Усталыы эрбэниэхтээх бэрэбинэни «хоһуол» диэн ааттаах икки үрдүк үктэллэргэ таһааран, хамсаабат гына ытаһанан туттараллара уонна үөһэ, аллара биирдии киһи туран эрбииллэрэ. Үөһээнни киһи эрбиини өрө тардан ылара, оттон аллара турар киһи — эрбиини бэрэбинэбэ баттары охсон, күүһүн мунунан аллара

тардан эрбээн түһэрэрэ. Онон аллара турар киһи суолтата улахан этэ. Эрбииниттэр миэстэлэрин атыстаһаллара. Күн устата, мунутаан, алта бэрэбинэни хайыталлара, биирдэ эмэ — абыһы. Маннык эрбии ХХ-с үйэ 60-с сылларыгар диэри туттуллубута.

Дьыэ тутуута улахан эппиэтинэстээх буолан, ыстаамсыктар сүрдээх бириинчик буолаллара. Биир эмэ бэрэбинэ куһабаннык түстэ, ыпсыыта табыллыбата диэтэхтэринэ, бэрэбинэни төттөрү хостотон, иккистээн үһүстээн түһэртэрэллэрэ. Дьыэни бытааннык, ол гынан баран хаачыстыбалаахтык туталлара.

Ол иһин үйэттэн ордук кэми уйан, биһиги кэммитигэр диэри турдактара.

С.В. Иванов,
музей үлэһитэ,
СӨ култууратын туйгуна

ИНИНЭЭБИТЭ

Кирири тыл	3
Акылаат түһэриитэ	4
Умуһах оноһуута	5
Булууһу хаһыы	5
Дьыэ холлобоһун тутуу.....	7
Муннугу оноруу.....	8
Дьыэ сарайа	9
Муоста сикэ	10
Муостаны саайыы	10
Кумах сиргэ сиэптик оноһуута	11
Нэлиэһинньик	12
Сарай иннэ-кэннэ (фронтон)	14
Күүлэ оноһуута	16
Дьыэ эпсиэйэ.....	18
Олбуор	19
Кэлииккэ	23
Дьыэ иһинээби кирилизэ.	25
Дьыэ аана	28
Түмүк	29
Түөрт атахтаах сахалыы остуол	30
Чууркаттан чубуку төбөтүн оноруу	33
Бүлүү куорат былыргы дьыэлэрэ	35

Издание для досуга

Серия «Золотые руки»

Степанов Николай Николаевич

ПОСТРОЙКА ДОМА

Национальное книжное издательство «Бичик»
Республики Саха (Якутия) им. С.А. Новгородова. 2016

На якутском языке

Уһаныан баҕалаахтарга аналлаах таһаары

«Иис-уус алыба» серия

Степанов Николай Николаевич

ДЬИЭ ТУТУУТА

Эрдээксийэ сэбиэдиссэйэ *Н.П. Андросова*

Эрдээктэр *В.Н. Макарова*

Ойуу-бичик эрдээктэрэ *Т.А. Оболкина*

Техническэй эрдээктэр *А.Л. Кириллина*

Көмпүүтэргэ танна *А.А. Егоров*

30.12.15 с. бэчээккэ илии баттанна. Киэбэ-кээмэйэ 60x84 1/8.

4,67 усул. бэч. лиис. 5,59 учуот. изд. лиис. Ахсаана 6000 экз.

Сакааһын №-рэ 191.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин С.А. Новгородов аатынан

«Бичик» национальнай кинигэ кыһата

677000, Дьокуускай к., Курашов уул. 30/1

Төл. 42-20-26, 44-42-06, 42-98-80

www.bichik.ru

E-mail: book@bichik.ru

«Деал» ААУо бэчээттэннэ. 630033, Новосибирскай к., Брюллов уул., 6 а

Все права защищены. Книга или любая ее часть не может быть скопирована, воспроизведена в электронной или механической форме, в виде фотокопии, записи в память ЭВМ, репродукции или каким-либо иным способом, а также использована в любой информационной системе без получения разрешения от издателя.

Копирование, воспроизведение и иное использование книги или ее части без согласия издателя является незаконным и влечет уголовную, административную и гражданскую ответственность.

Изготовление мебели на заказ
**СКИДКА 10% НОВОСЕЛАМ,
МНОГОДЕТНЫМ, ПЕНСИОНЕРАМ!**

- Шкафы-купе, детские, офисная мебель
- Кухни с фотопечатью на ЛДСП и МДФ
- Срок изготовления от 3 дней
- Выезд замерщика и дизайн-проект **БЕСПЛАТНО**
- Работаем в рассрочку

Наш адрес: г. Якутск, ул. Свердлова, 2/2, офис 7,
ул. Лермонтова, 28/1, офис 7

Тел.: 260029 и 253312, whats upp 89241654276,
www.Mebeldlyavas888.ru, Mebeldlyavas888 инстаграмм
Группа в контакте "Мебель для вас" Якутск

